

Менеджмент

УДК 338.432:005.934

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15088459>

Системний аналіз ризиків економічної безпеки аграрної галузі

Коваленко Наталія Василівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту
Національного транспортного університету, вул. Михайла Омеляновича-
Павленка, 1, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8011-1373>

Малахова Юлія Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Національного транспортного університету, вул. Михайла Омеляновича-
Павленка, 1, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8769-7597>

Ільченко Вікторія Юліанівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Національного транспортного університету, вул. Михайла Омеляновича-
Павленка, 1, м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-4318-0999>

Прийнято: 14.01.2025 | Опубліковано: 29.01.2025

***Анотація.** Науково-методичні підходи до визначення ризиків економічної безпеки аграрної галузі є актуальним дослідженням, що дозволяє систематизувати ризики для виявлення та нівелювання їх впливу на діяльність аграрних підприємств. Оскільки аграрна галузь України відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та розвитку вітчизняної економіки ідентифікація ризиків вимагає комплексного аналізу зовнішніх і внутрішніх*

факторів безпеки, включаючи кон'юнктуру світових ринків, врахування тенденцій зміни клімату, техніко-технологічного забезпечення, державної політики, людського капіталу тощо.

Водночас аграрна галузь залишається найбільш уразливою сферою через значний вплив різноманітних ризиків, від природно-кліматичних, фінансових до технологічних викликів. Важливу роль відіграють політико-інституційні ризики, зокрема зміни в законодавчому регулюванні, податкова політика, фінансова та політична залежність країни від інших країн. Не менш важливими є демографічні ризики, спричинені міграцією населення із сільської місцевості та нестачею кваліфікованих працівників. Зростає загроза агроекологічних ризиків, пов'язаних із забрудненням довкілля внаслідок бойових дій, деградацією ґрунтів та змінами клімату. Сукупний вплив цих чинників створює серйозні виклики для стабільного розвитку аграрної галузі та потребує ефективної системи управління ризиками.

Мета дослідження зумовлена необхідністю систематизації ризиків економічної безпеки аграрної галузі, яка сприятиме вчасній ідентифікації, постійного моніторингу та вжиттю випереджувальних заходів. Для дослідження та групування ризиків економічної безпеки аграрної галузі використано комплекс методів, зокрема системний аналіз для визначення взаємозв'язків між різними видами ризиків, метод класифікації для їх структурування за критеріями прояву. Системний підхід до ідентифікації ризиків сприяє підвищенню економічної безпеки аграрної галузі, стабільності аграрного виробництва та зміцненню конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Забезпечення економічної безпеки аграрної галузі можливе шляхом створення науково обґрунтованої системи захисту економічних інтересів, оскільки дисбаланс може призвести до значних втрат, а ідентифікація ризиків є ключовою передумовою для моніторингу, аналізу та вчасного коригування вжитих заходів.

Ключові слова: ризик, ризики господарської діяльності, економічна безпека, системний аналіз, стратегічне управління, управління ризиками, аграрні підприємства, розвиток.

The system analyzes the risks of economics and agriculture

Kovalenko Nataliia

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Management, National Transport University, Mykhayla Omelyanovicha-Pavlenko St., 1, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8011-1373>

Malakhova Yuliia

Candidate of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, National Transport University, Mykhayla Omelyanovicha-Pavlenko St., 1, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8769-7597>

Ilchenko Victoria

Candidate of Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, National Transport University, Mykhayla Omelyanovicha-Pavlenko St., 1, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-4318-0999>

Abstract. *Scientific and methodological approaches to determining the risks of economic security of the agricultural sector are a relevant study that allows systematizing risks to identify and level their impact on the activities of agricultural enterprises. Since the agricultural sector of Ukraine plays a key role in ensuring food security and the development of the domestic economy, the identification of risks requires a comprehensive analysis of external and internal security factors, including the situation in world markets, taking into account climate change trends, technical and technological support, state policy, human capital, etc.*

At the same time, the agricultural sector remains the most vulnerable sector due to the significant impact of various risks, from natural and climatic, financial to technological challenges. Political and institutional risks play an important role, in particular changes in legislative regulation, tax policy, financial and political dependence of the country on other countries. Demographic risks caused by the migration of the population from rural areas and the shortage of qualified workers are no less important. The threat of agroecological risks associated with environmental pollution due to hostilities, soil degradation and climate change is growing. The combined impact of these factors creates serious challenges for the sustainable development of the agricultural sector and requires an effective risk management system.

The purpose of the study is due to the need to systematize the risks of economic security of the agricultural sector, which will contribute to timely identification, constant monitoring and the adoption of proactive measures. A set of methods was used to study and group the risks of economic security of the agricultural sector, in particular, a system analysis to determine the relationships between different types of risks, a classification method to structure them according to the criteria of manifestation. A systematic approach to risk identification contributes to increasing the economic security of the agricultural sector, the stability of agricultural production and strengthening competitiveness in domestic and foreign markets.

Ensuring the economic security of the agricultural sector is possible by creating a scientifically sound system for protecting economic interests, since imbalance can lead to significant losses, and identifying risks is a key prerequisite for monitoring, analyzing, and timely adjusting the measures taken.

Keywords: *risk, business risks, economic security, system analysis, strategic management, risk management, agricultural enterprises, development.*

Постановка проблеми. *Забезпечення економічної безпеки аграрної галузі є ключовим фактором стабільності та розвитку національної економіки, оскільки*

агропромисловий комплекс забезпечує не лише продовольчу безпеку, а й формує частку ВВП та сприяє скороченню безробіття. Агропромисловий комплекс вразливий до численних ризиків, які групують за класифікаційними ознаками. Відсутність системного аналізу ризиків економічної безпеки аграрної галузі призводить до вразливості системи управління ризиками перед зовнішніми і внутрішніми загрозами. Завдяки науково-методичним підходам ідентифікації та аналізу ризиків впроваджуються дієві механізми реагування на кризові ситуації, система забезпечення економічної безпеки стає здатною ефективно протидіяти викликам.

Наразі науковці пропонують різні науково-методичні підходи до ідентифікації ризиків економічної безпеки аграрної галузі, проте частіше фокусуються на вузькій спеціалізації не враховуючи комплексний вплив зовнішніх і внутрішніх загроз, не забезпечуючи оперативне реагування на виклики. Неврахування системного підходу до ідентифікації ризиків економічної безпеки ускладнює процес прийняття стратегічних управлінських рішень.

Узагальнення науково-методичних підходів до ідентифікації ризиків економічної безпеки аграрної галузі сприятиме комплексному аналізу існуючих загроз, що підвищить стійкість сільськогосподарських підприємств до кризових явищ та сприятиме економічно ефективному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним основам та класифікації ризиків з врахуванням особливостей функціонування підприємств аграрного сектору присвячено дослідження Кириченко Н.В. та Алещенко Л.О., де проведено класифікацію ризиків аграрних підприємств за групами для побудови ефективної системи ризик-менеджменту на підприємстві [5].

Зеліско І.М. досліджувала ризики та загрози функціонування агропромислових компаній, які мають найбільший вплив на фінансовий стан підприємств [4].

Питання виокремлення основних ризиків, з якими стикається підприємство при організації системи економічної безпеки та систематизації методів оцінки ризиків за кожною з груп розглянуто в науковій праці Сластяникової А. та П'ятодверного М. [12].

Сутність, оцінка економічної безпеки аграрного сектору та її місце в системі національної безпеки України розглядаються в наукових працях вітчизняних вчених Утенкової К.О. [15], Сисоліної Н., Савеленка Г., Сисоліної І. [10], Ткачук В. І., Яремової М. І. [14], Піщенко О.[8] та Сіренко Н., Лункіної Т., Бурковської А. та Мікуляк К. [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових досліджень, присвячених питанням ризиків економічної безпеки аграрної галузі, низка питань щодо комплексного підходу ідентифікації ризиків залишаються недостатньо дослідженими. Оцінка загроз і ризиків передбачає ідентифікацію негативних впливів, визначення сили їх впливу на економічну безпеку та виявлення змін в економічній системі. Подальший розвиток підходів до ідентифікації ризиків економічної безпеки аграрної галузі є необхідною передумовою зміцнення стійкості та ефективного управління загрозами аграрних підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є ідентифікація та систематизація ризиків економічної безпеки аграрної галузі для мінімізації негативного впливу та підвищення стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. З наукової точки зору, економічна безпека агропромислового комплексу визначається як система взаємовідносин між учасниками чотирьох сфер аграрних відносин (забезпечення засобами виробництва, виробництво сільськогосподарської продукції, переробка сільськогосподарської продукції, збут готової продукції), яка забезпечує активні відтворювальні процеси в аграрному виробництві та прийнятну рентабельність аграрної діяльності, знижує ризики ведення аграрного бізнесу і гарантує

продовольчу безпеку регіону і країни в цілому як складову забезпечення національної безпеки держави [6].

Для забезпечення економічної безпеки аграрної галузі варто виокремити потенційні та реальні фактори безпеки різних форм прояву. Потенційні фактори безпеки існують постійно та обумовлені особливістю функціонування аграрної галузі, реальні загрози потребують негайних заходів зі сторони управлінського персоналу. Необхідно відстежувати загрози, які можуть перетворюватися з потенційно деструктивних у реальні та навпаки.

Негативний вплив несуть загрози та ризики ймовірнісного характеру з високим ступенем ймовірності збитковості. Ризик – це економічна категорія, що іманентно притаманна діяльності суб'єктів господарювання і пов'язана із сприйняттям і подоланням невизначеності, конфлікту в ситуаціях цілепокладання, оцінювання, управління, неминучого вибору [2]. Отже, ризики економічної безпеки аграрної галузі - це ймовірність реалізації загроз для стабільного функціонування галузі, що виникають внаслідок небезпеки, пов'язаної з управлінськими рішеннями, які можуть призвести до економічних втрат.

Ризик має діалектичну об'єктивно-суб'єктивну структуру, формуючись під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників, що пов'язані з процесом прийняття рішень та управління.

Забезпечення належного рівня наукової обґрунтованості оцінки загроз та їх наслідків для економічної безпеки аграрної галузі повинно базуватися на принципах:

- комплексності – необхідність всебічного аналізу аграрної галузі для розуміння потенційних та реальних загроз;
- альтернативності – обґрунтованість варіантів подолання кризових явищ, включаючи розробку стратегії виходу з кризового стану та траєкторію розвитку в постстабілізаційний період;

- допустимість ризику – визначення меж можливого ризику та недопущення перевищення критичних значень з постійним моніторингом ризиків.

Для забезпечення економічної безпеки аграрної галузі особливої важливості набуває вчасне виявлення та попередження прояву небезпек, які призводять до економічної рівноваги. Для економічної безпеки аграрної галузі виокремлено ризики за класифікаційними ознаками (табл. 1), які безпосередньо впливають на її стан.

Таблиця 1

Ризики економічної безпеки АПК

Класифікаційна ознака	Вид
За спрямованістю впливу	одноосібні, групові
За ступенем системності	системні, несистемні
За рівнем виникнення	мегаризики, макроризики, мезоризики, мікроризики
За терміном дії	ретроспективні, поточні, перспективні
За часом прояву	короткострокові, довгострокові
За характером прояву	випадкові, систематичні
За джерелом (об'єктом) виникнення	засоби виробництва, виробництво сільськогосподарської продукції, переробка сільськогосподарської продукції, збут готової продукції
За сферою походження	політичні, інституційні, виробничі, кон'юнктурні, юридичні, агроекологічні, демографічні, соціальні
За характером дії	динамічні, статичні
За ступенем впливу	мінімальні, припустимі, не припустимі, катастрофічні
За сферою впливу	зовнішні, внутрішні
За ступенем обґрунтованості	раціональні, нераціональні
За функціональним напрямом	фінансові, кадрово-інтелектуальні, виробничо-технологічні, безпеки прийняття рішень і захищеність інформації, інноваційно-

	інвестиційні, маркетингові, енергетичні, ресурсно-технічні, транспортні, зовнішньо- економічні, репутаційні
--	---

Джерело: складено авторами на основі [3, 7, 9, 13, 14]

За спрямованістю впливу ризику економічної безпеки поділяють на одноосібні та групові. Одноосібні ризики впливають на підприємство, групові ризики охоплюють декілька підприємств, регіон чи навіть галузь.

Системні ризики виникають через зміни в економіці, технологіях або кліматі, що впливають на аграрну галузь у цілому. Несистемні ризики мають локальний характер і залежать від внутрішніх факторів окремого підприємства, таких як зміни в управлінні чи поява нових конкурентів, є більш передбачуваними та можуть бути мінімізовані порівняно з системними ризиками.

Глобальні загрози мають масштабний вплив на аграрну галузь, що відображають зміни у ланцюгу поставок ресурсів та продовольчу безпеку через світові економічні кризи та військові конфлікти. Макроризики, що проявляються на рівні країни, включають зміни у політичному устрої, податковій та регуляторній політиці, валютних коливаннях та державній аграрній політиці. Мезоризики впливають на аграрні підприємства в межах регіону, враховуючи природні катаклізми, інфраструктурні можливості та доступність трудових ресурсів. На мікрорівні ризики охоплюють діяльність окремих аграрних підприємств, зокрема управління, технічне забезпечення, фінансові ресурси та втрати врожаю внаслідок фітосанітарних ризиків.

Ретроспективні ризики пов'язані з минулим досвідом і слугують основою для запобігання майбутнім загрозам, поточні ризики відображають наявні сьогоденні загрози, перспективні ризики є прогнозованими змінами майбутнього, наприклад, роботизація сільського господарства.

Короткострокові ризики мають обмежений часовий вплив (сезонність), довгострокові ризики впливають на розвиток аграрної галузі у перспективі, наприклад, деградація ґрунтів або втрата родючості.

Випадкові ризики виникають непередбачувано, їх складно прогнозувати, систематичні ризики відображають закономірність та є передбачуваними.

Ризики економічної безпеки АПК за джерелом виникнення охоплюють різні об'єкти виробничого процесу. Ризики, пов'язані із засобами виробництва, включають стан та ефективність використання основних і оборотних засобів підприємств, зокрема техніки, насіння, добрив і пального. Ризики у виробництві виникають під час технологічних процесів вирощування культур і утримання тварин, охоплюючи природні, технічні та організаційні загрози. Переробка сільськогосподарської продукції стикається з ризиками, пов'язаними з рівнем автоматизації, збоєм поточкових ліній, енергетичними витратами та якістю сировини. Ризики збуту продукції включають нестабільність ринкових цін, проблеми з логістикою, посилення регуляторних вимог та зміни у споживчих запитах.

За сферою походження виділяють політичні, інституційні, виробничі, кон'юктурні, юридичні, агроекологічні, демографічні та соціальні ризики. Політичні та інституційні ризики пов'язані з недосконалістю законодавства у сфері економічних відносин, високий рівень корупції у державному управлінні, політичною залежністю країни від інших країн. Виробничі ризики залежать від природно-кліматичних, технологічних та виробничих умов і розглядаються у зв'язку з результатами виробничого процесу. Кон'юктурні ризики спричинені коливанням цін, інфляцією, конкуренцією та відзначаються високою ймовірністю не відшкодування повних витрат на виробництво продукції. Юридичний ризик – це припинення діяльності або штрафні санкції за недотримання умов договору або законодавства. Агроекологічні ризики впливають на природо-ресурсний потенціал та збереження екологічних компонентів середовища. Демографічні ризики пов'язані зі скороченням

сільського населення та міграцією робочої сили. Соціальні ризики впливають на рівень життя сільського населення.

Антропогенні ризики спричинені людською діяльністю, природні ризики виникають під впливом стихійних явищ.

Динамічні ризики змінюються з часом, залежать від внутрішніх і зовнішніх факторів та постійно еволюціонують потребуючи постійного моніторингу та адаптаційних заходів, оскільки їхній вплив змінюється в коротко- та довгостроковій перспективі. Статичні ризики є відносно стабільними, менш чутливі до змін у зовнішньому середовищі, передбачувані та враховуються при стратегічному розвитку АПК.

Мінімальні ризики мають незначний вплив на діяльність, не спричиняють суттєвих змін чи втрат, легко контролюються. Вплив припустимих ризиків може бути помітним, але не критично не впливають на функціонування діяльності, враховуються при стратегічному плануванні, наслідки компенсуються без значних втрат. Неприпустимі ризики призводять до відчутних наслідків для діяльності підприємства чи галузі, вплив є значним та неприйнятним, вживаються заходи для нейтралізації або уникнення. Катастрофічні ризики спричиняють руйнівні наслідки, мають максимальний негативний вплив та потребують негайних, рішучих заходів для уникнення.

Зовнішні ризики виникають внаслідок змін в зовнішньому середовищі, що виходять за межі підприємства, прямо впливаючи на його діяльність. Внутрішні ризики, у свою чергу, обумовлені недоліками у виробничій чи управлінській діяльності підприємства, залежать від внутрішніх процесів та є контрольованими.

Рациональні ризики є результатом логічного та обґрунтованого аналізу, що виникають на основі реальних даних, прогнозів тощо. Нераціональні ризики виникають через недооцінку загроз, необґрунтовані припущення або ігнорування важливих небезпек.

Класифікація ризиків економічної безпеки агропромислового комплексу за функціональним напрямом, виділяє: фінансові ризики пов'язані з нестабільністю фінансової ситуації та проблемами з ліквідністю та фінансуванням; кадрово-інтелектуальні пов'язані з недостатню кваліфікацією персоналу, невідповідністю вимогам сучасного ринку праці та плінністю кадрів; виробничо-технологічні пов'язані з використанням застарілих технологій та відсутністю оновлення основних засобів; ризики безпеки прийняття рішень та захищеності інформації виникають через неналежний захист даних, як наслідок прийняття необґрунтованих управлінських рішень; інноваційно-інвестиційні пов'язані з низьким рівнем інвестицій в матеріальні та нематеріальні активи; маркетингові пов'язані з невірно обраною стратегією чи неефективною рекламою; енергетичні ризики пов'язані з нестабільністю енергопостачання та залежністю від імпорту; ресурсно-технічні виникають через дефіцит ресурсів та технічного обладнання; транспортні – з відсутністю належної інфраструктури та змінами в логістиці; зовнішньо-економічні ризики пов'язані із санкціями, змінами в міжнародній торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності; репутаційні – через погіршення іміджу підприємства та відносинами з контрагентами.

В нестабільному зовнішньому середовищі підприємства повинні адаптуватися до змінних умов, оптимізувати свої операційні процеси, раціонально використовувати ресурси та розвивати нові стратегії [1].

Процес управління ризиками передбачає здійснення низки послідовних етапів з метою забезпечення економічної безпеки (рис. 1).

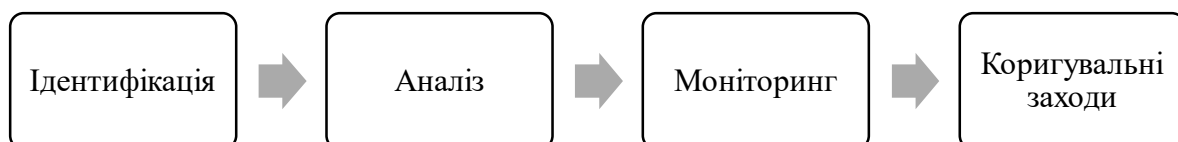

Рис. 1. Етапи управління ризиками економічної безпеки

Джерело: сформовано авторами

На першому етапі - ідентифікація ризиків, визначаються реальні та потенційні загрози, які впливають на діяльність аграрної галузі. Ідентифікація ризиків є основою для їх подальшого аналізу та управління. Наступний етап - аналіз ризиків включає оцінку ймовірності виникнення загроз, їх потенційного впливу та можливі сценарії розвитку подій. Третій етап - постійний моніторинг дозволяє відстежувати динаміку змін загроз, що особливо актуально для реальних небезпек. Останній етап - коригувальні заходи, тобто управлінські рішення, які спрямовані на мінімізацію ризиків та забезпечення стабільного функціонування аграрної галузі. Комплексний підхід до ідентифікації, моніторингу, аналізу та управління ризиками сприяє стійкості сільськогосподарських підприємств перед непередбачуваними викликами.

Загрози для економічних відносин та інтересів АПК проявляються для матеріальних об'єктів та інтересів. Для мінімізації загроз та створення умов для стабільного функціонування аграрної галузі необхідно використовувати різні підходи до оцінки рівня забезпечення економічної безпеки аграрної галузі, впроваджувати ефективні механізми управління та мінімізації ризиків, а також забезпечення постійного моніторингу зовнішніх та внутрішніх викликів. Важливою складовою є також розробка адаптивних стратегій, що дозволяють швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та знижувати негативний вплив на стабільність та конкурентоспроможність АПК.

Висновки. Забезпечення економічної безпеки можливе у результаті створення науково-обґрунтованої системи економічної безпеки для проведення цілеспрямованої політики захисту економічних інтересів. Дисбаланс економічної безпеки може спричинити відчутні наслідки для матеріальних об'єктів та інтересів. Ідентифікація ризиків економічної безпеки аграрної галузі є важливою передумовою для формування ефективних стратегій управління. Зовнішні та внутрішні ризики мають значний вплив на аграрні підприємства, тому враховувати можливих загроз сприятиме своєчасному реагуванню та мінімізації наслідків. Важливою передумовою мінімізації загроз є комплексний

підхід до управління ризиків, який враховує не лише розробку заходів для захисту від фінансових, кадрово-інтелектуальних, виробничо-технологічних та інших ризиків, але стратегічне планування та інвестиції в інновації, модернізацію та розвиток.

Список використаних джерел

1. Ареш'єва О., Титикало В., Коваленко Н. Економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств при нестабільності зовнішнього середовища. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. 2023. 16(32). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03)
2. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємстві: Монографія. К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
3. Жмуденко В. О. Особливості управління ризиками в аграрній сфері Вісник соціально-економічних досліджень. 2015. Вип. 3. С. 55-61
4. Зеліско І. М. Ризики та загрози в діяльності аграрно-промислових компаній. Ефективна економіка № 12, 2014. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3608> (Дата звернення: 09.01.2025)
5. Кириченко Н., Алещенко Л. (2021). Теоретичні основи та класифікація ризиків з врахуванням особливостей функціонування підприємств аграрного сектору. Економіка та суспільство, (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-55>
6. Козловський С. В., Мазур Г. Ф., Козловський В. О., Жураківський С. С. Економічна безпека аграрної галузі України в умовах інституційних трансформацій: Монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 272 с.
7. Мірзоева, Т., & Герасимчук, Н. (2023). Щодо оцінки ризиків агробізнесу в контексті ESG-стратегії розвитку. Економіка та суспільство, (58). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-22>

8. Піщенко О. (2023). Еколого-економічна безпека аграрного сектору. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 314(1), 39-46. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-5>
9. Рудніченко Є.М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. Економіка. Менеджмент. Підприємництво. 2013. № 25 (1). С. 188–195.
10. Сисоліна Н., Савеленко Г., Сисоліна І. (2024). Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості та загрози. Економіка та суспільство, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19>
11. Сіренко, Н., Лункіна Т., Бурковська А., & Мікуляк, К. (2021). Оцінка фінансово-економічної безпеки суб'єктів аграрного сектору економіки України. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 4(39), 241–250. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241313>
12. Сластяникова А., П'ятодверний М. (2024). Ризики в системі економічної безпеки підприємств: методи оцінювання. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 19(38). [https://doi.org/10.33296/2707-0654-19\(38\)-16](https://doi.org/10.33296/2707-0654-19(38)-16)
13. Тарасова К. І. Класифікація ризиків в економічній теорії Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2012. №1(153). С. 102-115.
14. Ткачук В. І., Яремова М. І. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2019. № 6. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7100> (дата звернення: 09.01.2025). DOI:10.32702/2307-2105-2019.6.12
15. Утенкова К. О. Економічна безпека аграрного сектору: сутність та функціональні складові. Агросвіт. 2018. №17. С. 42-47.